

ומנין שיש לאו בשחיטת קרבן מחוסר זמן? **דתניא: מנין לכל הפסולים להקרבה שבשור ושכשה, שהוא עובר על הקרבתם בלאו ד"לא ירצה"?** תלמוד לומר "ושור ושה שרוע וקלוט — נדבה תעשה אותו ולנדר לא ירצה!" ומיתורא ד"ושור ושה" [שהיה יכול לכתוב "ושרוע וקלוט וכו'"], דרשינן: לימד על כל הפסולין שישנם בשור ושה שהוא בלאו ד"לא ירצה"! ומחוסר זמן? אף הוא פסול להקרבה, ויש בו לאו ד"לא ירצה".

ומתצינן: **כי קא חשיב התנא במשנתנו מונה דוקא לאוי ד"אותו ואת בנו", אבל לאוי נוכראי, על שאר איסורים מלבד "אותו ואת בנו", לא קא חשיב.** אך באמת הוא לוקה גם משום לאו של מקריב מחוסר זמן.

ומקשינן: וכי התנא לא אינו מונה לאוין אחרים? והא לאו של קדשים בחוין, דלאוי נוכראי נינהו, וקא חשיב במשנתנו.

דקתני: "קדשים בחוין — הראשון חייב כרת, ושניהם סופגים את הארבעים!" בשלמא שוחט שני לוקה משום לאו ד"אותו ואת בנו", אלא ראשון אמאי סופג מלקות, והרי הוא לא עבר על "אותו ואת בנו"? אלא

מאי לאו, הוא לוקה משום לאו דשחטי חוין. ומוכת, שהתנא מונה גם לאוין אחרני, מלבד "אותו ואת בנו". ואם כן חוזרת הקושיא למה לא מנה גם את הלאו של "מחוסר זמן"?

ומתצינן: **כל היכא דליכא לאו ד"אותו ואת בנו", כגון אצל הראשון ששחט קדשים בחוין, שאין בו לאו של "אותו ואת בנו", חשיב התנא לאוי נוכראי של שחטי חוין. וכל היכא דאיכא לאו ד"אותו ואת בנו", כגון השני ששחט קדשים בפנים, לא חשיב לאוי נוכראי, ולכן לא מנה את הלאו של "מחוסר זמן".**

רבי זירא אמר: אין להקשות למה התנא לא מנה את הלאו של "מחוסר זמן". כי הנח ללאו של "מחוסר זמן", שאין לוקין עליו, לפי דהכתוב נתקן לעשה⁽⁵³⁾, וכל לאו א-א- שניתק לעשה אין לוקין עליו.

מאי טעמא? — היכן מצינו עשה ב"מחוסר זמן"?

דאמר קרא "מיום השמיני והלאה — ירצה!", ומשמעותו מיום השמיני — אין, אבל מעיקרא לכן, עדיין הוא מחוסר זמן,

שריבוי לאוין על ענין אחד אין ראוי למנותם כל אחד בפנ"ע, ובהכרח שהנידון בסוגיין רק על אותו ואת בנו שאיסורו על השחיטה ביום אחד אינו כאיסור שחיטתו מצד פסולו למזבח, אך בשאר פסולין שנאמר לאו להביאן למזבח ודאי אין עוד מלקות.

53. רש"י פירש שקיום העשה שייך רק אחר זמן הלאו, והיינו שנאמר לא להקריבו קודם

ואת בנו" והיינו שאיסור אותו ואת בנו נאמר להדיא בקדשים, ונמצא שהוא מפרטי הכלל, וראה להלן [פה א] שנחלקו בזה תנאים, וכל הנידון בסוגיין הוא משום שהגמרא העמידה את משנתנו כדעת רבי מאיר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

ולכאורה קושית הגמרא על כל פסולי מזבח המפורטים בפסוק, שילקה גם משום לא ירצה, אך כבר כתב הרמב"ם [בסהמ"צ שורש ט]

וכתיב, מאידך, "מיום השמיני והלאה ירצה", ומשמע שרק מיום השמיני והלאה — אין, אך בלילה, אור ליום השמיני — לא ירצה לקרבן!

הא כיצד יתיישבו שני המקראות הללו?

לילה — לקדושה! מליל שמיני מותר כבר להקדיש את הבהמה לקרבן, [וקודם לכן אסור להקדישה משום שיש איסור להקדיש פסולים לקרבן], אבל, עדיין אי אפשר להקריב אותה.

יום — להרצאה! מיום השמיני אפשר להקריב את הבהמה על המזבח לקרבן, והוא ירצה על מביאו⁽⁵⁴⁾.

הילכך לא ירצה! ולא הבא מכלל עשה — עשה! ועשה זה כולל את כל הפסולין של "מחוסר זמן" שהזהירה עליהם התורה בלאו, שלא יירצו קודם זמנם, וניתקה את הלאו של כל "מחוסרי זמן" לעשה של "מיום השמיני", לומר שמצוה להניחם לאחר זמנם, ולהקריבם בזמן.

ומקשינן: והא מיבעי ליה לפסוק של "מיום השמיני" לכדרכי אפטוריקי, ואין הוא בא ללמד על עשה?

דרכי אפטוריקי רמי, היה מקשה: כתיב "והיה שבעת ימים תחת אמו", ומשמע הא לאחר שבעה ימים, בלילה שלפני יום השמיני, חזי לקרבן, לפי שכבר עברו שבעת ימים.

להקריב פסולים, אלא גילוי לכל אחד בפני עצמו.

54. תוס' הקשו הרי במגילה [כ ב] למדו מ"ביום צוותו" שאין מקריבין אלא ביום, ותירצו שמקרא זה מלמד רק על פסול לילה שדינו אם עלה ירד, אך "יום השמיני" מלמד שאף אם עלה לא ירד משום שהוא מחוסר זמן, וכן מלמד לפסול גם בבמה שאין בה "פסול לילה".

אולם רש"י בשבת [קלו א] נקט שגם מחוסר זמן נלמד מיום "צוותו", וביארו הקרן אורה ושפת אמת בזבחים [יב א] שגם רש"י מודה שהטעם שאין מקריבין בליל שמיני הוא משום "יום השמיני" אלא שבלייל שמיני כבר אין בו חשש נפל והטעם שנמשך בו דין מחוסר זמן הוא משום שאין מקריבין בלילה, ואמנם יהא כשר בבמה, משום שתלוי בפסול לילה.

והמנחת חינוך [רצג] כתב שלדעת הרמב"ם שגם פסול לילה שעלה יורד, לכאורה נפקא מינה

שבעה ימים אלא רק אחר כך. ותוס' תמהו שאין זה "ניתק לעשה" שהרי העשה אינו מתקן את הלאו, ולכן פירשו שהכתוב ניתק את איסור מחוסר זמן משאר הפסולים הכלולים בלאו של "לא ירצה", והעמידו באיסור עשה גרידא.

והרמב"ן והרשב"א גרסו "דנתוקי עשה הוא" וביארו שהאיסור אינו נלמד מלאו של "לא ירצה" אלא הוא לאו הבא מכלל עשה שרק מיום השמיני והלאה ירצה ולא קודם. וכן נקט הרמב"ם [איסו"מ ג ח] וראה כסף משנה [שם ה"ז] וראה עוד בספר המצוות [עשין ס סא] שנחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד.

והר"ן כתב שרק האמורים בלשון "פסול" התרכו ב"לא ירצה", אבל מחוסר זמן שנאמר בלשון "איסור" אינו בכלל הלאו שנאמר לבעל מומין, וכוננתו שלא נאמר בלאו זה איסור על הקרבת פסולין, אלא שהתורה גילתה שכל פסול יש בו לאו, וכן דקדק הגרי"ז מקושיית תוס' שהוא לאו שבכללות, ומשמע שאינו לאו

שהיה רבי שמעון אומר: כל קרבן הראוי לבא למקדש ולהיקרב לאחר זמן, ושחטו עתה בחוץ, הרי הוא בלא תעשה, ואין בו כרת! לפי שעדיין לא הגיע זמנו להיקרב. וכל שאינו ראוי להקרבה בפנים אינו חייב עליו כרת אם שחטו בחוץ.

וחכמים אומרים: כל שאין בו כרת — אינו בלא תעשה!

וקשיא לן על מה ששנינו בברייתא "קדשים בחוץ — רבי שמעון אומר, השוחט השני עובר בלא תעשה" אבל אינו חייב כרת. והרי קמא הקרבן הראשון שנשחט בחוץ מיקטל קטל, ואין על שחיטתו שם "שחיטה". שהרי שחיטה שאינה ראויה היא כיון שנשחט בחוץ, ורבי שמעון סובר ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. ונמצא שהקרבן השני — מתקבל בפנים הוא! שראוי להקרב היום, כיון שאין בו איסור "אותו ואת בנו" הואיל ושחיטת הראשון לא היתה עליה שם "שחיטה". ואם כן — כרת נמי ליחייב השוחט השני, שהרי שחט בחוץ קרבן הראוי להקרבה בפנים!?

ואמר רבא, ואמרי לה שכך אמר כדי [שם אמורא]: חסורי מחסרא הברייתא, והכי קתני:

וכיון שהפסוק נצרך לדרשה זו, כיצד נלמד ממנו לנתק כל מחוסר זמן לעשה.

ומתצינן: **כתיב קרא אהרינא "בן תעשה לשורה, לצאנך, שבעת ימים יהיה עם אמו — וביום השמיני תתנו לי"!** ומכאן אנו למדין לעשה במחוסר זמן⁽⁵⁵⁾.

אמר רב המנונא: אומר היה רבי שמעון: אין איסור שחיטת "אותו ואת בנו" נהג בקדשים!

מאי טעמא?

כיון דאמר רבי שמעון: שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, והרי שחיטת קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא לפי שאינה מתרת את הבשר באכילה עד שיזרק הדם, ולכן היא אינה בכלל האיסור ד"אותו ואת בנו" לא תשחטו ביום אחד".

מתיב רבא מברייתא: השוחט אותו ואת בנו, והיו שתי הבהמות קדשים, ושחטן בחוץ. רבי שמעון אומר: השוחט השני, אף על פי שאינו חייב כרת משום שחוטאי חוץ, שהרי הקרבן השני אינו ראוי להיקרב עתה בפנים משום איסור "אותו ואת בנו", מכל מקום עובר הוא בלא תעשה של שחוטאי חוץ.

תעשה לשורך", וביאר בבאר יצחק שהרמב"ם נקט להיפך, שאת דרשת רבי אפטוריקי לומדים מ"כן תעשה" ואילו את הניתוק למחוסר זמן נלמד מ"יום השמיני". וכן משמע מדברי הר"ן.

ויתכן ליישב כדברי המנחת חנוך [רצג] שהרמב"ם פסק כחזקיה [כריתות ח א] שלילה נחשב מחוסר זמן ואסור להקדישו בליל שמיני, ונמצא שהפס' "יום השמיני" מיותר ללמד

אם פסול ליל שמיני הוא מצד לילה או מחוסר זמן, [כי במה לא שכחא], אך דן לענין שחוטאי חוץ, שבתוך ז' פטור ואילו בשאר לילות חייב, וא"כ בליל שמיני תלוי בטעם פסולו. עיי"ש.

55. הרמב"ם [שם] הביא את המקור שאין לוקין על לאו של מחוסר זמן, מ"יום השמיני", ותמהו האחרונים שהרי מסקנת הסוגיא שהמקור מ"כן

א. אם היו שתי הבהמות שהן "אותו ואת בנו" קדשים ושחטן בחוץ הרי:

דשחטי חוץ. לפי שאינו ראוי להקרבה בפנים משום "אותו ואת בנו".

לרבנן, שסוברים ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, הראשון ענוש כרת משום שחטי חוץ, והקרבן השני פסול לפי שנשחט מחוץ לעזרה. [והוא הדין שהראשון פסול]. והשוחטו — פטור הן מכרת והן מלאו דשחטי חוץ, לפי שאינו ראוי להיקרב היום בפנים משום איסור "אותו ואת בנו".

ואילו לרבי שמעון, השוחט השני עובר בלא תעשה על שחטי חוץ. אך אינו חייב כרת הואיל והקרבן אינו ראוי להקרבה היום משום איסור "אותו ואת בנו". שהרי שחיטת הראשון היתה בפנים ושחיטה ראויה היא לאסור את השני ב"אותו ואת בנו", ומכל מקום עובר בלאו משום שהוא ראוי להקרבה לאחר זמן.

ואילו לרבי שמעון, שסובר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, שניהם ענושים כרת משום שחטי חוץ, שאף השני ראוי היום להקרבה, כאמור.

ומסיים רבא את קושייתו על רב המנונא: הרי שנינו כי השוחט אחד בפנים ואחד בחוץ, לרבי שמעון עובר השני בלא תעשה בלבד! ואי פלקא דעתך לרבי שמעון אין איסור "אותו ואת בנו" נהג בקדשים משום שנחשבת שחיטה שאינה ראויה. אם כן — שני, אמאי אמר רבי שמעון שעובר בלא תעשה, ותו לא?! והרי כרת נמי היה לו ליחייב משום שחטי חוץ, הואיל והקרבן השני ראוי להקרבה היום בפנים, שהרי אין בו איסור "אותו ואת בנו"?

ב. ואם שחט תחילה קרבן אחד בחוץ, ואחר כך שחט אחד בפנים, הרי —

אלא אמר רבא: הכי קאמר רב המנונא: אף שאיסור "אותו ואת בנו" נהג בקדשים, מכל מקום אין מלקות של "אותו ואת בנו" נהג בקדשים!

לרבנן, הראשון ענוש כרת משום שחטי חוץ, והקרבן השני פסול משום "מחוסר זמן". שאינו ראוי היום להקרבה משום "אותו ואת בנו". והשוחטו פטור מכרת שהרי שחטו בפנים [אך חייב מלקות משום לאו של "אותו ואת בנו" אלא שהברייתא אינה עוסקת אלא בחיוב שחטי חוץ]. ואילו לרבי שמעון, הקרבן השני כשר. שאין בו פסול של "אותו ואת בנו" לפי ששחיטת הראשון היתה שחיטה שאינה ראויה.

ג. ואם שחט תחילה קרבן אחד בפנים ואחר כך שחט אחד בחוץ, הרי —

מאי טעמא? משום שאף על פי ששחיטת קדשים נחשבת לשחיטה ראויה [כיון שגם היא גורמת להיתר הבשר באכילה ביחד עם זריקת הדם שלאחר מכן]. מכל מקום, כיון דכמה דלא זריק דם מהקרבן על המזבח, לא מישתרי בשר באכילה, נמצא שהשחיטה תלויה ועומדת. שאם אכן יזרק הדם בסוף, יתברר למפרע שהשחיטה היתה ראויה. ואם

לרבנן, הראשון כשר, והשוחטו פטור שהרי נעשה כדין. והקרבן השני פסול שהרי נשחט בחוץ [וגם הוא "מחוסר זמן" משום "אותו ואת בנו"]. והשוחטו, פטור מלאו וכרת

קרבת שלמים, הרי אם שחט את החולין תחילה ואחר כך שחט את השלמים, בו ביום, פטור ממלקות על "אותו ואת בנו" [לדעת רבי שמעון] משום שהתראתו התראת ספק. כי בשעת השחיטה של השלמים [שאו עובר על איסור "אותו ואת בנו"] עדיין אין ודאות ששחיטה שכזו אכן ראויה היא ואסורה, כי יתכן שלא יזרק הדם (58).

אבל אם שחט את השלמים וזרק את דמם, ואחר כך שחט את החולין — חייב מלקות, כי באופן זה יש התראת ודאי. שבשעת שחיטת החולין כבר נזרק הדם של השלמים ונתברר ששחיטתה היתה ראויה, ושחיטת החולין שאחר כך היתה אסורה בודאות.

ואמר רבא: היא חולין ובנה קרבן עולה — לא מיבעיא שאם שחט את החולין ואחר כך שחט את העולה דפטור וכדלהלן, אלא, אפילו אם שחט קודם את העולה ונזרק דמה ואחר כך שחט את החולין, גם כן פטור [ומותר, וכן בשחט חולין קודם]. משום דשחיטה קמייתא של העולה לאו שחיטה בת אכילה היא! שאינה מתרת את בשר

לאו, הרי התברר שהשחיטה לא היתה ראויה כיון שלא התירה את הבשר. ולכן אין לוקין בקדשים על "אותו ואת בנו", כי מעידנא דקא שחיט הוי התראת ספק! שבשעת השחיטה של השני, שאז מתרין בו שלא יעבור על איסור "אותו ואת בנו", עדיין אין ודאות שאכן יש במעשה הזה משום איסור, כי שמא בסוף לא יזרק הדם ותהיה שחיטה שאינה ראויה, שאין בה איסור "אותו ואת בנו". והתראת ספק — לא שמה התראתה! (56)

ורק באופן ששחט "אחד בפנים ואחד בחוץ" אמר רבי שמעון שהשני אינו חייב כרת. לפי שלאחר שנשחט ונזרק הדם של הראשון (57) כבר נתברר ששחיטתו היתה ראויה, וממילא הקרבן השני יש בו איסור "אותו ואת בנו", ואינו ראוי היום להקרבה, הלכך אינו חייב עליו כרת דשחוטי חוץ.

ואזדא רבא לטעמיה, שמצינו בדין נוסף שהוא סובר שההתראה על שחיטת "אותו ואת בנו" בקדשים נחשבת כהתראת ספק.

דאמר רבא: בהמה שהיא חולין ובנה הוא

שמחוסר זמן בעשה.

56. רש"י תמה למה נחשבת "התראת ספק", והרי שחיטת השני ודאי אינה ראויה כיון ש"אותו ואת בנו" נוהג בקדשים, ונמצא שהשני מחוסר זמן. ולכן לא גרס מתיבות "מאי טעמא" עד "ואזדא רבא", אך תוס' לעיל [פ ב ד"ה שחיטה] גרסו כגירסא שלפנינו וביארו שגזירת הכתוב היא שילקה גם בקדשים אף ששחיטתו אינה ראויה, ורק בספק אינו לוקה.

57. כך פירש רש"י, ודקדק לומר ש"כיון שנשחט הראשון ונזרק דמו הויא לה שחיטת הראשון

ראויה" כי אף לרבי שמעון שהעומד להזרק כזרוק דמי [כשהתקבל בכוס — תוד"ה דכמה] הרי דעת רבא בסמוך שהחייב רק על שחיטה הראויה לאכילת אדם, והעומד להזרק אינו ראוי אלא לאכילת מזבח, ואינה ראויה בפועל לאכילת אדם, וראה ראש יוסף.

58. כך פירש רש"י, וביאר הראש יוסף דהיינו רק לגירסתנו שפטורו משום התראת ספק, ואמנם רש"י לגירסתו יפרש שרבא לטעמיה ששחיטת קדשים ראויה היא ולכן חייב על שחיטת חולין שאחריה משום אותו ואת בנו.